

МЕДІА–МАНІПУЛЯЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Соловйова А. Ю.

студентка 3(5) курсу бакалавр
спеціальність 053 «Психологія» ФПСР

Керівник: Смокова Л. С.

к.психол.н., доцент кафедри практичної та
клінічної психології, ФПСР

Актуальність дослідження. Вивчення теми медіа–маніпулювання є надзвичайно актуальним у сучасному світі загалом і в Україні зокрема, в першу чергу у зв'язку з пандемією і воєнним станом в країні.

У наш час медіа мають значний вплив на суспільство і культуру, і з кожним роком їх вплив зростає. Медіа–маніпулювання включає в себе різноманітні методи, які використовуються для зміни сприйняття аудиторії, формування її поглядів та переконань. Це може включати в себе використання певних слів, образів, аргументів, зміну контексту, підбір фактів та інших методів впливу на аудиторію. Медіаманіпулювання може мати серйозні наслідки для суспільства. Наприклад, використання медіа для поширення дезінформації та фейкових новин може призвести до широко поширеної недовіри до влади та демократичних інститутів, а також до виникнення конфліктів та насильства. Тому вивчення теми медіаманіпулювання є дуже важливим для того, щоб розуміти, як медіа впливають на наші думки та переконання, та як зменшити ризик впливу неправдивої

інформації на наше життя.

Мета дослідження. Провести теоретичний аналіз основних способів маніпуляцій в ЗМІ і провести дослідження думки громадськості щодо проблеми маніпулятивних технологій в масових комунікаціях методом опитування.

Медіа–маніпуляція – вид психологічного впливу, що здійснюється через пресу, радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, рекламу, соціальні мережі і т.п., що призводить до пробудження у об'єкта впливу намірів, які змінюють його бажання, настрої, поведінку, погляди тощо.

Можна виділити наступні способи маніпуляції інформацією [1].

1. Фабрикація фактів (пряма брехня) і дезінформація. Пряма брехня небезпечна, оскільки вона може бути викрита. Інформаційні зрушення ж практично непомітні в загальному потоці інформації, проте вони можуть призводити до значних спотворень образу реальності у аудиторії.

2. Тоталітарний вплив – це ситуація повної відсутності альтернативних, неконтрольованих джерел інформації і думки. Створюється видиме різноманіття джерел інформації, але при цьому всі вони підкорюються єдиним ідеологічним установам. Може застосовуватися також потоплення небажаного повідомлення в потоці неважливої інформації. Так, прийняття важливих, але небажаних для мас законів чи постанов, часто супроводжується гучними новинами з життя зірок або повідомленнями про прийдешні «катаклізми» або «кінець світу».

3. Спрощення, стереотипізація. У. Ліппман підкреслював, що при створенні повідомлення ЗМІ повинні спиратися на стереотипи і відсікати нюанси, це знижує опір сприйняттю повідомлення в силу зниження критичного мислення.

4. Затвердження, повторення, дроблення, терміновість. Затвердження – це висловлювання думки в короткій і конкретній формі, що забезпечується спрощенням

інформації. Повторення забезпечує запам'ятовування за-твердження і сприйняття його як аксіоми, що не вимагає доказів. Дроблення полягає в тому, що цілісна проблема поділяється на окремі фрагменти, при цьому глядач не може зв'язати їх воедино і осмислити проблему. Сенсація допомагає забезпечувати фрагментацію і дроблення, відволікаючи увагу від небажаних повідомлень.

5. Маніпулювання опитуванням громадської думки, або принцип «спіралі мовчання»— це підбір коментарів, що повинен переконати громадян у підтримці більшістю суспільства тієї чи іншої точки зору або позиції. Німецький політолог Елізабет Ноель-Нойманн запропонувала визначення «спіралі мовчання» для пояснення, як люди воліють промовчати тоді, коли відчують, що їхні погляди в меншості, щоб не опинитись у соціально-психологічній ізоляції.

Посилання на анонімний авторитет надають інформації солідності й ваги в очах пересічних громадян.. Авторитет, до якого звертаються, може бути вагомою політичною фігурою, експертом тощо, але ім'я не повідомляється.

Маніпуляція активно використовується не тільки в інформаційних повідомленнях, але і в рекламі. Але якщо в новинних передачах маніпуляція впливає в основному на когнітивні структури, в рекламі основна мета – модифікація поведінки, тобто мотиваційно-потребової сфери людини і механізмів прийняття рішення. Коректна реклама не порушує права людини, тобто не завдає шкоди особі, майну і його здоров'ю. Однак сьогодні розвиток реклами пов'язано з розробкою все більш витончених методів впливу, з одного боку, і посиленням контролю за дотриманням прав особистості – з іншого [1].

Сучасні дослідження в галузі маніпуляцій в системі масових комунікацій проводяться в різних напрямках та з використанням різних методів дослідження. Нижче наведено деякі приклади таких досліджень:

1. Дослідження, проведене в 2020 році у Великій

Британії, вивчало вплив фейків на розуміння новин про пандемію COVID-19 [2] і показало, що люди, які переглядали фейки про пандемію, мали менше знань про правильні заходи для запобігання поширенню інфекції, ніж ті, хто не переглядав фейки.

2. Дослідження впливу соціальних мереж на політичні погляди [3, 4], проведені в США, виявили, що люди, які відвідують соціальні мережі, мають більш екстремальні політичні погляди, ніж ті, хто не відвідує соціальні мережі. Також виявили, що соціальні мережі можуть бути використані для спрямування політичного дискурсу в певному напрямку, можуть сприяти збільшенню підтримки політичних кандидатів, але в той же час вони можуть сприяти поширенню дезінформації та негативно впливати на демократичний процес. Алгоритми соціальних мереж можуть створювати «фільтрувальні бульбашки», які відокремлюють користувачів від інших точок зору та інформації, що може сприяти подальшій політичній розділеності та збільшенню соціальних проблем.

3. Дослідження, присвячені вивченню впливу маніпулятивних технологій на молодь та дітей, проведені в 2019 році [5] показали, що діти, які довго користуються соціальними медіа, більш схильні до стресу, депресії і самогубства, оскільки вони частіше стикаються з негативною інформацією та маніпулятивними прийомами.

Отже, дослідження показують, що маніпулятивні технології є серйозною проблемою в системі масових комунікацій та можуть мати негативний вплив на громадські думки та настрої. Для розв'язання цієї проблеми потрібна співпраця між громадськістю, державою та медіа для забезпечення доступу до правдивої інформації та боротьби з маніпуляціями.

Результати отримані в ході дослідження. В ході дослідження було проаналізовано 20 опитувальників респондентів в віці від 26 до 54 років з віщою освітою. 85% респондентів користуються ЗМІ декілька разів на день і

пріоритетними для них є новини (55%). Найбільшою довірою серед каналів інформації для отримання новин, респонденти вважають канали з новинами в месенджерах (60%), офіційні ресурси влади, ЗСУ, СБУ, ДСНС, Міністерства оборони, Верховної ради тощо (55%) та міжнародні/іноземні ЗМІ (30%). Найменше довіри викликають соціальні мережі і державні телеканали (20 і 10% відповідно). Всі респонденти вважають, що стикалися з маніпуляціями і найчастіше помічали фальсифікацію і перекручування фактів (85%), емоційний тиск (75%), створення відчуття загрози (40%), використання стереотипів (20%) і посилення на анонімні авторитети (25%). 60 % респондентів вважають, що маніпулятивні технології в ЗМІ впливають на їх погляди і переконання і 80% вважають медіаманіпуляції серйозною проблемою для сучасного суспільства. 15% опитаних переконані, що громадяни мають самостійно займатись своєю самоосвітою в сфері медіаманіпулювання, а решта 85% – що не тільки громадяни мають займатись самоосвітою в цьому питанні, а й уряд і контролюючі органи мають нести відповідальність за наявність маніпуляцій в ЗМІ і впливати на них.

Висновок. Отже, маніпулятивні технології в системі масових комунікацій можуть бути шкідливими для суспільства, тому важливо бути критичним до отримуваної інформації та перевіряти її достовірність. Крім того, важливо стежити за тим, як використовувється інформація в політиці та бізнесі, та приймати обґрунтовані рішення на основі більш повної та об'єктивної інформації. Також важливо зосередитися на розвитку медійної грамотності та критичного мислення, щоб збільшити свідомість про можливі маніпулятивні технології та захистити себе від їх впливу. Наприклад, щоб уникнути маніпуляцій громадською думкою, корисно перевіряти джерела інформації та стежити за тим, як новини та інформація ширяться в соціальних мережах та інших медіа. Також важливо розвивати критичне мислення, щоб оцінювати інфо-

рмацію з різних джерел та виявляти можливі приховані мотиви та інтереси тих, хто її поширює.

Література

1. Проблема психологічної безпеки впливу масових комунікацій. URL: https://stud.com.ua/36602/psihologiya/problema_psihologichnoyi_bezpeki_vplivu_masovih_komunikatsiy.
2. S. Van der Linden, J. Roozenbeek, J. Compton. Inoculating Against Fake News About COVID-19. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.566790/full>.
3. Deibert R. J. The Road to Digital Unfreedom: Three Painful Truths About Social Media. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-road-to-digital-unfreedom-three-painful-truths-about-social-media/>.
4. E. Bozzola, G. Spina, R. Agostiniani and others. The Use of Social Media in Children and Adolescents: Scoping Review on the Potential Risks. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9407706/>.
5. Teens and social media use: What's the impact. 26.02.2022 URL: <https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle/tween-and-teen-health/in-depth/teens-and-social-media-use/art-20474437>.